

І. І. Давидова,
аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.6.57

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

I. Davydova,
post-graduate student of the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

STATE FINANCIAL POLICY OF SOCIAL DEVELOPMENT

У статті розкрито економічну сутність державної фінансової політики як складової суспільного розвитку, яка полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови країни з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки; основною метою фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення сприятливих умов для економічного зростання. Визначено, що формування та реалізація дієвої фінансової політики має ґрунтуватися на принципах централізації, єдності, самостійності, збалансованості, обґрунтованості, системності, комплексності, що спрямовано на забезпечення оптимальних співвідношень між складовими системи фінансового регулювання; сукупність встановлених фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання національного доходу з метою задоволення потреб та інтересів суспільства відповідно до основних завдань соціально-економічного розвитку країни. Розглянуто бюджетно-податкову та грошово-кредитну політику, які є найбільш потужними інструментами державного регулювання соціально-економічного розвитку країни; процес удосконалення державної фінансової політики повинен супроводжуватись підвищенням якості інституційного забезпечення середовища фінансового механізму економічного розвитку. Показано, що формування системи стратегічного фінансового прогнозування і планування сприяє визначенню довгострокових цілей, що дають характеристику очікуваному рівню розвитку соціальної сфери та економіки країни; система фінансового прогнозування та індикативного планування сприяє підвищенню дієвості державного регулювання економіки, надасть можливість створити належні умови для подальшого розвитку програмно-цільового методу бюджетного планування як на державному, так і на місцевому рівні, посилить дієвість моніторингу за виконанням бюджетних програм; пріоритетними напрямками державної фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати підвищення дієвості бюджетного планування і прогнозування, механізмів валютного регулювання, утримання стабільного рівня цін, забезпечення збалансованості бюджетної системи.

The article reveals the economic essence of state financial policy as an element of social development, which consists in the use and implementation of a set of relevant economic measures, mechanisms of financial and economic regulation in conjunction with the strategic priorities of the country's development in order to provide public needs, balanced, long-term development of the national economy; the main purpose of financial policy is to ensure economic and social stability by creating favorable conditions for economic growth. It is determined that the formation and implementation of effective financial policy should be based on the principles of centralization, unity, independence, balance, reasonableness, systemicity, complexity, aimed at ensuring optimal correlations between components of the financial regulation system; the set of established financial

and economic institutions is the result of the development and continuous improvement of the relevant relationships in the process of formation, regulation and use of national income in order to meet the needs and interests of society in accordance with the main tasks of socio-economic development of the country. Considered fiscal and monetary policy, which are the most powerful tools of state regulation of socio-economic development of the country; the process of improving the state financial policy should be accompanied by an increase in the quality of the institutional provision of the financial mechanism of economic development environment. It is shown that the formation of the system of strategic financial forecasting and planning contributes to the definition of long-term goals that characterize the expected level of development of the social sphere and the economy of the country; the system of financial forecasting and indicative planning contributes to increasing the efficiency of state regulation of the economy, will provide the opportunity to create the appropriate conditions for further development of the program-target method of budget planning at both the state and local level, will increase the effectiveness of monitoring the implementation of budget programs; The priority directions of the state financial policy in the medium-term perspective should be to increase the effectiveness of budget planning and forecasting, mechanisms of currency regulation, maintenance of a stable price level, and the maintenance of a balanced budget system.

Ключові слова: фінанси, державні фінанси, державна фінансова політика, фінансове регулювання, суспільний розвиток.

Keywords: finance, public finances, public finance policy, financial regulation, social development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічна динаміка обумовлює необхідність формування вираженої та адаптивної державної фінансової політики, що сприятиме забезпеченню умов для відновлення економічного зростання та соціальної стабільності у суспільстві. З метою активізації структурних змін в економіці, важливим є застосування збалансованого підходу до формування державного та місцевих бюджетів, що передбачає зниження вагових показників дефіциту бюджету та державного боргу в середньостроковій перспективі. Пріоритетним напрямом бюджетної політики у сфері підвищення ефективності та результативності видатків є удосконалення механізму формування державних цільових та бюджетних програм, запровадження інституту оцінки ефективності видатків на стадії їх планування. Важливим є проведення подальшого упорядкування системи управління бюджетними коштами та підвищення рівня фінансової самостійності місцевого самоврядування. Інституційні зміни в податковій політиці мають забезпечити залучення додаткових інвестицій у реальний сектор економіки, зростання рівня економічної активності. Важливим є реалізація системних заходів фінансової політики, спрямованих на посилення дієвості механізму державного регулювання фінансового ринку. Разом з тим, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни, важливим є підвищення рівня обґрунтованості перспективних напрямів державної фінансової політики з урахуванням економічної циклічності. Вагомим є узгодження впливу та сфери дії економічних механізмів та важелів у процесі формування та реалізації бюджетно-податкової та

монетарної політики. Особливого значення набувають питання запровадження системи державного стратегічного та середньострокового бюджетного планування. В процесі формування та реалізації фінансової політики, необхідним є забезпечення умов для відновлення довіри суб'єктів економічних відносин до фінансової системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку суспільних фінансів можна назвати праці Дж. Когана [4], Дж. Тейлора [4], П. Самуельсона [6], В. Нордгауза [6], В. Танзі. Питання формування державної фінансової політики досліджуються у працях вітчизняних вчених: Е. Гатаулліної [2], І. Запатріної, Л. Козарезенко [5], Л. Лисяк [1], І. Лютого, А. Мазаракі [3], В. Федосова, І. Чугунова [3; 7 — 9] та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття сутності та механізмів формування державної фінансової політики суспільного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Державна фінансова політика є одним з дієвих інструментів впливу на динаміку та якісний рівень соціально-економічного розвитку країни. Використання інструментів та важелів фінансової політики має здійснюватись з урахуванням впливу сукупності економічних, інституційних та соціальних факторів. В умовах

трансформації економіки, посилюється роль фінансової політики як основи для досягнення макроекономічної стабілізації та подальшого відновлення економічного зростання. Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення поступальної адаптації економіки до змін зовнішнього економічного середовища. Необхідність розробки ефективної державної фінансової політики зумовлена тим, що за будь-якого типу економічної системи, основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, що не можуть бути задоволені через ринковий механізм. До них можна віднести насамперед структурну перебудову економіки, захист навколишнього середовища, оборону, громадський правопорядок, соціальну підтримку малозабезпечених верств населення, проведення фундаментальних наукових досліджень, охорону здоров'я, освіту. Основним завданням державної фінансової політики має бути пошук оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів із метою забезпечення зростання матеріального виробництва та добробуту громадян країни. Для побудови такої моделі потрібно визначити рівень втручання державних органів влади у діяльність виробничих структур, рівень забезпечення виконання державних зобов'язань, пов'язаних із соціальним забезпеченням населення. Від даних факторів залежить, яка частка валового внутрішнього продукту повинна бути зосереджена у фінансових інституціях держави. Зростання обґрунтованості стратегічних економічних рішень у фінансовій системі країни потребує розробки та впровадження ефективного та якісного інструментарію їх підготовки та надає можливість вирішувати нагальні проблеми, пов'язані із забезпеченням стійкого економічного зростання, підвищенням ефективності інвестицій, планування та прогнозування бюджетних показників та їх позитивного впливу на економічну систему.

При формуванні та реалізації зазначених напрямів необхідно спиратися на поєднання принципів суспільної необхідності та економічної ефективності, враховувати вплив структури власності в економіці, що дозволить при виборі стратегії державного управління визначати найбільш раціональні пропорції перерозподілу валової доданої вартості та досягати реалізації суспільних інтересів. Принцип суспільної необхідності означає визначення ступеня достатності та якості втручання влади в економічну систему з точки зору забезпечення умов суспільного розвитку. У свою чергу, принцип економічної ефективності означає здійснення такого централізованого перерозподілу валової доданої вартості, яка сприяє її зростанню. В сучасних умовах фінансова політика є найбільш дієвим інструментом реалізації державної політики за напрямками: економічна, соціальна, демографічна політика, геополітика. Інститути управління фінансовою системою, їх кількість і функції повинні визначатися на основі ознак, згідно з якими до суб'єктів фінансової політики слід відносити органи державної, місцевої влади, виходячи з наявності у них права участі в процесі управління фінансовою системою. Класифікація суб'єктів фінансової політики за територіальним рівнем, функціональним призначенням і характером участі у формуванні фінансової політики дозволить оптимізувати управління фінансовою системою за ра-

хунок раціонального співвідношення кількості суб'єктів та їх функцій.

Економічну сутність державної фінансової політики можна представити як складову суспільного розвитку, яка полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови країни з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки. Основною метою фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення сприятливих умов для економічного зростання. Формування та реалізація дієвої фінансової політики має ґрунтуватися на принципах централізації, єдності, самостійності, збалансованості, обґрунтованості, системності, комплексності, що спрямовано на забезпечення оптимальних співвідношень між складовими системи фінансового регулювання.

Інституційна структура системи фінансового регулювання еволюціонує та удосконалюється разом з розвитком суспільства. Інституційні зміни не відбуваються дискретно, для них характерний поступовий перехід від старих до нових інститутів, залежність від тенденцій попереднього розвитку визначає інституційну стійкість суспільства. Також взаємовплив спостерігається між інституційним середовищем суспільства та державною фінансовою політикою. Позитивні результати запланованих інституційних змін сприятимуть підвищенню дієвості механізмів управління державними фінансами в системі суспільного розвитку. В сучасних умовах модель економічного зростання повинна поєднувати інноваційні та соціальні фінансово-бюджетні складові, що забезпечить якісне функціонування системи державних фінансів. Система державного фінансового регулювання є інструментом забезпечення відтворювальних процесів в економіці, спрямованим на реалізацію відповідних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Однією із вагомих складових даної системи є середньострокове бюджетне прогнозування, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей розвитку економіки та соціальної сфери держави. Важливим є збільшення часових періодів фінансово-бюджетного прогнозування, яке використовується в сучасній політиці державного управління. На сучасному етапі розробляються середньострокові програми, формується довгострокова стратегія розвитку країни, галузей суспільного виробництва. Формування системи стратегічного фінансово-бюджетного прогнозування і планування сприяє визначенню довгострокових цілей, що дають характеристику очікуваному рівню розвитку соціальної сфери та економіки країни, та передбачає аналіз можливих альтернативних сценаріїв розвитку. Система фінансового прогнозування та індикативного планування сприяє підвищенню дієвості державного регулювання економіки, надасть можливість створити належні умови для подальшого розвитку програмно-цільового методу бюджетного планування як на державному, так і на місцевому рівні, посилить дієвість моніторингу за виконанням бюджетних програм [2].

Сукупність встановлених фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання національного доходу з метою задоволення потреб та інтересів суспільства відповідно до основних завдань соціально-економічного розвитку країни. Водночас, система фінансово-економічних інститутів є інституційною складовою фінансової архітектури. Основними функціями даних інститутів є створення належних умов для розвитку інвестиційних, виробничих, розподільчих процесів, зниження рівня трансакційних витрат фінансового механізму, підвищення рівня захисту прав інвестора та власника, трансформація заощаджень у дієві фінансові інструменти, координація взаємозв'язків між суб'єктами фінансово-економічних відносин. Ступінь розвитку національної фінансової системи, сукупність фінансових інституцій та інструментів, що ними використовуються у діяльності значним чином визначають інституційні обмеження соціально-економічного розвитку країни, фінансовим інститутам належить вагома роль у реалізації політики економічного зростання. Фінансизація економічних відносин і розвиток процесів фінансової глобалізації змінюють управління фінансових потоків і фінансово-кредитними відносинами. В умовах формування багатополосного світу посилюється вплив фінансової глобалізації на розвиток кредитних відносин, на політику держав щодо підтримки фінансової стабільності у економічному середовищі. Державна фінансова політика в значній мірі залежить від бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики як базових структурних інструментів регулювання економічних відносин країни.

Держава відіграє провідну роль у стимулюванні соціально-економічного розвитку. На різних етапах становлення світової фінансової системи ступінь впливу державного регулювання на темпи економічного зростання був різним, що обумовлювалось обраною моделлю соціально-економічного розвитку країни, пріоритетами економічної політики, дієвістю фінансово-інституційних механізмів її практичної реалізації. Фінансова політика є однією з найбільш вагомих складових системи державного регулювання, основою реалізації механізму впливу держави на економічні процеси. Використовуючи інструменти фінансової політики держава здійснює значний вплив на обсяг та структуру валового внутрішнього продукту, стан платіжного балансу, державних фінансів, рівень зайнятості, індекс споживчих цін тощо. Метою грошово-кредитної політики країни є забезпечення належного монетарного регулювання, що сприятиме стимулюванню економічного зростання в умовах стабільних цін та обмінного курсу. До дієвих інструментів здійснення грошово-кредитної політики належать операції центрального банку на відкритому ринку державних цінних паперів, регулювання облікової ставки, норми обов'язкових резервних вимог депозитів. У свою чергу, валютне регулювання має бути спрямованим на забезпечення необхідного ступеня конвертованості національної грошової одиниці, організацію системи валютного курсоутворення, забезпечення стабільних джерел надходжень іноземної валюти на національний валютний ринок.

Бюджетна політика держави як динамічна система, що розвивається залежно від соціально-економічних потреб суспільства, має задіяти з урахуванням зарубіжного досвіду відповідні регуляторні механізми. Функціональне призначення бюджетної політики є продуктом еволюції ролі та значення держави в суспільно-економічному розвитку. Залежно від показників економіки слід коригувати цілі і завдання бюджетної політики, механізми, інструменти і важелі для їх досягнення з метою ефективного впливу на соціально-економічні процеси. В умовах рецесії бюджетна політика має реалізовувати адаптаційно-регуляторний потенціал з метою виходу на поступове економічне зростання. При цьому бюджетна політика як вагомий інструмент системи державного регулювання економіки повинна спиратися на довгострокову програму економічного і соціального розвитку країни [1].

Розробка бюджетно-податкової політики з врахуванням циклічності соціально-економічних процесів, бюджетної збалансованості, запровадження системного оцінювання ступеня досягнення поставлених завдань сприятиме дієвому перетворенню вітчизняної економіки у напрямі інноваційної моделі розвитку. Вплив фінансово-бюджетної політики на економічні процеси полягає в стимулюванні внутрішнього попиту для підтримки достатньо високого рівня зайнятості населення, розбудові інфраструктури та посилення інноваційної складової економічного розвитку. На результативність здійснюваної бюджетної політики впливає якісний рівень розвитку інституційного середовища економіки, пріоритети соціально-економічного розвитку країни. В умовах трансформації економіки, необхідним фактором стимулювання суспільного розвитку є розширення обсягів внутрішнього попиту, що надасть можливість збільшити обсяги державного замовлення для вітчизняних підприємств, підвищити рівень активності суб'єктів підприємництва [8].

Доцільним є удосконалення інституційного середовища та інструментарію бюджетного прогнозування та планування, що спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики. З метою подальшого розвитку методологічної бази системи прогнозування бюджетних показників доцільно враховувати низку динамічних взаємозв'язків між складовими бюджетної архітектури у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Прогноз видаткової частини бюджету на середньостроковий період має ґрунтуватись на основі макроекономічних показників, забезпечення бюджетної збалансованості, державних цільових програм економічного та соціального розвитку з визначенням їх граничних фінансових значень. З урахуванням економічних тенденцій, пріоритетним напрямом бюджетної політики є підвищення ефективності видатків бюджету. Реалізація зазначеного потребує проведення структурної оптимізації видаткової частини бюджету, забезпечення збалансованого розподілу бюджетних коштів між рівнями бюджетної системи. Подальше впровадження механізмів надання суспільних послуг, за участі недержавних організацій, сприятиме підвищенню їх якості та зростанню конкуренції. Необхідним є розвиток інструментів програмно-цільового методу, удосконалення державного фінансового контролю та

посилення відповідальності за порушення у фінансово-бюджетній сфері. В процесі планування бюджету слід врахувати результати реалізації державних цільових програм за минулий період. Оцінка ефективності видатків бюджету має здійснюватись на стадії планування та виконання бюджетних програм з урахуванням особливостей відповідного виду видатків у розрізі бюджетної класифікації в частині узгодження цілей бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку, обґрунтування доцільності використання певних форм державної фінансової підтримки, визначення цільових груп отримувачів суспільних послуг, проведення відповідного аудиту для інвестиційних проектів [9].

Розширення обсягів внутрішнього попиту здійснюється, в тому числі, за рахунок використання інструментів бюджетного регулювання, зокрема у сфері податкової частини бюджету, міжбюджетних відносин та бюджетного дефіциту. Обґрунтоване підвищення розмірів соціальних гарантій, з урахуванням економічних можливостей, позитивно впливає на підвищення рівня купівельної спроможності працівників бюджетної сфери та пенсіонерів, що посилює попит на ринках товарів та послуг. Фінансування цільових програм економічного розвитку, капітальних видатків, надання дотацій та субсидювання певних галузей економіки також сприяє економічній активізації. Податкове навантаження є одним з основних фінансово-бюджетних показників, який суттєво впливає як на дохідну частину бюджетів усіх рівнів, так і на економічні процеси в країні та адміністративно-територіальних одиницях. Від оптимальності визначення величини зазначеного показника залежить обсяг фінансових ресурсів для виконання державою і органами місцевого самоврядування відповідних соціально-економічних функцій, а також темпи економічного зростання. Дослідження питання впливу податкового навантаження на дохідну частину бюджету та економічний розвиток країни і адміністративно-територіальних одиниць є актуальним та необхідним для розробки і реалізації виваженої державної політики у сфері оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності та формування доходів бюджету [2].

В умовах економічних перетворень податкова система країни є важливим інструментом фінансового регулювання, від виваженості податкової політики значним чином залежать темпи економічного зростання, показники зовнішньоекономічної діяльності, обсяги залучення інвестиційних ресурсів, пріоритети соціальної політики держави. Розвиток фінансової системи держави супроводжується постійним удосконаленням механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку країни, структурними перетвореннями податкової системи, посиленням дієвості регулюючої функції податків, покращенням якісного рівня планування податкових надходжень. Вагомим завданням реалізації механізму податкового регулювання є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та забезпечення формування необхідного обсягу доходної частини бюджету для реалізації поставлених завдань. Ефективність функціонування податкової системи певною мірою визначається рівнем поєднання та узгодженості фіскальної та стимулюючої складової. На су-

часному етапі розвитку фінансово-економічних відносин функціонування податкової системи спрямовано на вирішення важливих суспільних проблем — досягнення соціальної справедливості та активізації економічної діяльності.

Грошово-кредитна політика як складова фінансової політики держави характеризується такими основними елементами, як обсяг емісії, монетизація економіки, курс національної валюти, рівень ризику в банківській системі, облікова ставка. Необхідною умовою ефективного впливу грошово-кредитної політики на економіку через управління процентними ставками є плаваючий валютний курс. Виступаючи вбудованим стабілізатором, плаваючий валютний курс, який визначається співвідношенням попиту на іноземну валюту і її пропозицією на внутрішньому валютному ринку дозволяє економіці адаптуватися до зміни зовнішніх умов. Роль грошово-кредитної політики в регулюванні економіки країни збільшується в умовах нестабільності зовнішньоекономічних відносин. У цих умовах для забезпечення сталого розвитку держава має використовувати наступні інструменти грошово-кредитної політики: ставку рефінансування, мінімальні резервні вимоги, операції на відкритому ринку, ефективність цих інструментів при їх узгодженому використанні дозволить уникнути негативних наслідків економічних коливань.

Вітчизняний ринок фінансових послуг потребує подальшої розбудови своєї інфраструктури, проте певні складові ринку є доволі розвинутими, що проявляється зростаючою кількістю надання відповідних послуг. Водночас економічна рецесія, значним чином, вплинула на фінансовий стан банків та небанківських фінансових установ, що відобразилось на зниженні довіри до фінансових інститутів. Сучасні тенденції розвитку цього ринку обумовлюють необхідність підвищення дієвості та адаптивності системи державного регулювання, що направлено на посилення захисту прав інвесторів, використання міжнародних стандартів та принципів регулювання. Посилення інституційної спроможності державних фінансових інститутів, підвищення рівня прозорості їх діяльності сприятимуть зростанню функціональної ефективності системи регулювання ринку фінансових послуг. Важливим є удосконалення механізму пруденційного нагляду, забезпечення проведення відповідного тестування фінансових установ для визначення рівня їх фінансової стійкості. Основним напрямом підвищення дієвості державного нагляду є посилення взаємодії державних фінансових інститутів з саморегулювними організаціями із делегуванням їм частини повноважень.

Вагомим завданням грошово-кредитної політики є створення умов для економічного зростання країни, для досягнення цієї мети необхідне посилення участі комерційних банків в розвитку економічних суб'єктів. Фінансова політика у сфері управління державним боргом впливає на макроекономічну стабільність, значна залежність секторів економіки від зовнішніх запозичень посилює фінансово-економічні дисбаланси. Важливим є визначення показника боргової стійкості фінансової системи задля удосконалення механізму її управління, виявлення ступеню впливу фінансових ризиків, розробки та реалізації виваженої боргової, бюджетної, грошово-кредитної політики. Доцільним є удосконалення си-

стеми індикаторів та результативних показників боргової політики держави. В сучасних умовах, необхідним є формування та актуалізація річних планів управління державних боргом у розрізі кварталів на середньострокову перспективу. Для підтримки процесів розвитку економіки та розбудови соціальної інфраструктури необхідним є формування основних напрямів бюджетної політики на середньострокову перспективу, які мають відповідати пріоритетам соціально-економічного розвитку країни. Фінансова складова розвитку людського потенціалу має забезпечувати поетапне підвищення рівня та якості життя, сприяти удосконаленню інституційної структури соціальної сфери, зростанню рівня продуктивності праці, підвищенню частки випуску наукоємної та високотехнологічної продукції у валовому внутрішньому продукті.

Бюджетно-податкова та грошово-кредитна політика є найбільш потужними інструментами державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Процес удосконалення державної фінансової політики повинен супроводжуватись підвищенням якості інституційного забезпечення середовища фінансового механізму економічного розвитку. До найважливіших напрямів такого удосконалення можна віднести: підвищення якості розвитку людського потенціалу, збільшення частки високотехнологічної складової економіки, покращення стійкості фінансової системи держави, підвищення дієвості впливу фінансових інструментів на темпи економічного зростання, удосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства [3].

Основними напрямки змін у бюджетній та податковій політиці є створення сприятливих умов для розвитку виробництва, стимулювання сталої економічної і соціальної розбудови держави; реалізація виваженої боргової політики; надання послуг для задоволення суспільних потреб виходячи з принципу забезпечення їх надання з урахуванням реальних державних ресурсів; поступове підвищення соціальних стандартів; проведення реформування міжбюджетних відносин з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку територій; концентрація ресурсів бюджету на виконанні пріоритетних державних цільових програм [7].

Для досягнення зазначених цілей необхідно виконати такі завдання: утримання граничного розміру дефіциту бюджету на рівні не більш як три відсотка прогнозованого річного обсягу валового внутрішнього продукту; залучення кредитів міжнародних фінансових установ для реалізації проектів економічного та соціального розвитку країни у межах, визначених дефіцитом бюджету; збереження частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет на рівні, що не перевищує прогнозований на поточний рік. Утримання обсягу державного боргу доцільно на економічно безпечному рівні з метою забезпечення економічної та фінансової стабільності; вжиття заходів для здійснення активних операцій, пов'язаних з управлінням державним боргом та ліквідністю єдиного казначейського рахунка у межах граничного обсягу державного боргу. Важливим є посилення стимулюючої складової міжбюджетного регулювання шляхом забезпечення взаємозв'язку між коефіцієнтом вирівнювання та середнім індексом виконання розрахункових показників місцевих

бюджетів, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів за останні три бюджетні періоди із забезпеченням стабільного обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на зазначену мету; підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування шляхом закріплення за ними додаткових доходних джерел; підвищення рівня заінтересованості місцевого самоврядування у зростанні обсягу надходжень до місцевих бюджетів; збільшення інвестиційної складової частини місцевих бюджетів, зокрема шляхом зростання кількості джерел надходжень до бюджету розвитку; удосконалення методології середньострокового бюджетного планування шляхом запровадження відповідних бюджетних обмежень; посилення зв'язку річного і перспективного бюджетного планування.

Розвиток суспільства на цьому етапі вимагає використання бюджетної політики як дієвого інструменту державного регулювання економічних та соціальних відносин. Важливим є визначення пріоритетів бюджетної політики, у тому числі на середньострокову перспективу виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни, удосконалення державного регулювання у сфері формування доходів бюджету, планування та використання видатків бюджету, міжбюджетних відносин, що підвищить рівень ефективності функціонування економічної та бюджетної системи в цілому. Бюджетна політика, що реалізується через систему бюджетних механізмів забезпечує бюджетну рівновагу та ефективний вплив на соціально-економічні процеси.

ВИСНОВКИ

Державна фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення своєчасної адаптації фінансових механізмів до динамічних змін внутрішнього та зовнішнього економічного середовища. Система фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства. Важливим є реалізація виваженої, послідовної та системної фінансової політики використовуючи бюджетні, податкові, грошово-кредитні, страхові інструменти та важелі. У сучасних умовах держава виступає найбільшим замовником і споживачем товарів та послуг, що дозволяє перетворити державний попит на дієвий інструмент регулювання економіки країни. Доцільним є підвищення ступеню координації між складовими фінансової політики у сфері підтримки розвитку реального сектору економіки та забезпечення фінансової стабільності. Підвищення ефективності бюджетних видатків, за сучасних умов трансформації економіки, потребує узгодження цілей бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, використання дієвих форм державної фінансової підтримки, упорядкування фінансових повноважень розпорядників, одержувачів бюджетних коштів з одночасним посиленням відповідальності керівників установ за досягнення результатів виконання бюджетних програм. Важливим є удосконалення методологічних засад системи бюджетного прогнозування та планування, що

спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики. При формуванні планових показників державного бюджету важливим є врахування результативності бюджетних програм, відповідних управлінських рішень у сфері фінансових відносин. Доцільним є удосконалення системи бюджетного регулювання, у тому числі концентрації фінансових ресурсів на програмах стимулювання економічного зростання з постійним підвищенням ефективності капітальних вкладень. Механізми фінансування бюджету та залучення запозичень під державні гарантії мають бути спрямовані на реалізацію інвестиційних, інфраструктурних та інноваційних проектів розвитку вітчизняної економіки. Система регулювання ринку фінансових послуг має забезпечувати умови для збалансованого розвитку структурних складових цього ринку та відновлення довіри споживачів послуг. З огляду на динамічність економічних перетворень, доцільним є вдосконалення вимог щодо достатності капіталу, нормативів ліквідності та платоспроможності фінансових інституцій, що сприятиме своєчасному виявленню проблемних установ. Важливим є подальший розвиток механізмів фінансового оздоровлення, моніторингу та банкрутства установ виходячи із результатів функціонального аналізу їх фінансового стану. Особливої значущості набувають питання активізації заходів державної фінансової політики щодо сприяння розвитку та нагляду за діяльністю інституційних інвесторів. З метою підвищення результативності трансформацій економіки доцільним є підвищення частки її інноваційної складової шляхом використання інструментів монетарної, бюджетно-податкової політики, вдосконалення інститутів економічного розвитку та соціальної сфери. Державна фінансова політика має формуватися на основі науково обгрунтованої концепції розвитку фінансово-економічних відносин, спрямованої на створення умов для суспільного розвитку. Важливим є поглиблення економічної сутності фінансової політики як інструменту економічного зростання, подальший розвиток підходів щодо вдосконалення інституційних та методологічних засад державного фінансового механізму регулювання соціально-економічного розвитку країни на середньострокову перспективу. Пріоритетними напрямками державної фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, механізмів валютного регулювання, рефінансування банків, утримання стабільного рівня цін, забезпечення збалансованості бюджетної системи. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні економічного зростання.

Література:

1. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: монографія / За ред. Л.В. Лисяк. — Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. — 396 с.
2. Гатаулліна Е. І. Державна фінансова політика як інструмент економічного зростання // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. — 2014. — Вип. 3 (55). — Економічні науки. — С. 220—228.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва

та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. — 376 с.

4. Cogan J.F., Taylor J.B., Wieland V., Wolters M.H. Fiscal consolidation strategy // Journal of Economic Dynamics and Control. — 2013. — Vol. 37 (2). — P. 404—421.

5. Козарезенко Л.В. Фінансова політика розвитку людського потенціалу: монографія. — К.: Центр учбової літератури, 2016. — 412 с.

6. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон, В. Нордгауз; пер. з англ. — М.: Вільямс, 2010. — 1360 с.

7. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна України. — 2014. — № 6. — С. 25—28.

8. Чугунов І.Я. Бюджетна система як інструмент регулювання економічного розвитку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук. 08.04.01 / І.Я. Чугунов. — К., Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2003. — 37 с.

9. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. — 2016. — № 28/1. — С. 217—226.

References:

1. Lysiak, L.V. (2015), *Biudzhetna skladova realizatsii dominantnykh napriamiv suspil'noho rozvytku* [Budget component of realization of dominant areas of social development], DDFA, Dnipropetrovsk, Ukraine.

2. Hataullina, E.I. (2014), "State financial policy as an instrument of economic growth", *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 3 (55), pp. 220—228.

3. Mazaraki, A.A. Chuhunov, I.Ya. Pavelko, A.V. and Kanieva, T.V. (2015), *Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren'* [State financial regulation of economic transformations], *Kyivs'kyj natsional'nyj torhivel'no-ekonomichnyj universytet*, Kyiv, Ukraine.

4. Cogan, J.F. Taylor, J.B. Wieland, V. and Wolters, M.H. (2013), "Fiscal consolidation strategy", *Journal of Economic Dynamics and Control*, vol. 37 (2), pp. 404—421.

5. Kozarezenko, L.V. (2016), *Finanova polityka rozvytku liuds'koho potentsialu* [Financial Policy for the Development of Human Potential], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, Ukraine.

6. Samuel'son, P. and Nordhauz, V. (2010), *Ekonomika* [Economy], Vyl'iams, Moscow, Russia.

7. Chuhunov, I.Ya. (2014), "Budget relations in the system of socio-economic development of the country", *Kazna Ukrainy*, vol. 6, pp. 25—28.

8. Chuhunov, I.Ya. (2003), "Budget system as a tool for regulating economic development", Ph.D. Thesis, *Economy, In-t ekon. prohnouzuvannia NAN Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.

9. Chuhunov, I.Ya. and Ihnatiuk, I.M. (2016), "Formation of budget expenditures in the system of socio-economic development of the country", *Ekonomichnyj visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, vol. 28/1, pp. 217—226.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2019 р.